

ІННОВАЦІЙНІ КОНЦЕПТИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ INNOVATIVE CONCEPTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE GLOBAL ECONOMY

Досліджено умови інноваційного розвитку як ключового чинника забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. Охарактеризовано стан інноваційного розвитку української економіки. Проаналізовано перспективи і загрози для України в умовах глобальної асиметрії інноваційно-технологічного розвитку. Визначено напрями ефективного розвитку української економіки на основі впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності на національному і глобальному рівнях.

Ключові слова: глобалізація, інновація, конкурентоспроможність, конкуренція, корпорація, монополія.

Исследованы условия инновационного развития как ключевого фактора обеспечения конкурентоспособности национальной экономики в условиях глобализации. Охарактеризовано состояние инновационного развития украинской экономики. Проанализированы перспективы и угрозы для Украины в условиях глобальной асимметрии

инновационно-технологического развития. Определены направления эффективного развития украинской экономики на основе внедрения инноваций для повышения конкурентоспособности на национальном и глобальном уровнях.

Ключевые слова: глобализация, инновация, конкурентоспособность, конкуренция, корпорация, монополия.

Conditions of innovative development as a key factor in ensuring the competitiveness of the national economy in a globalized environment are studied. The state of innovation development of the Ukrainian economy is characterized. Prospects and threats for Ukraine under the conditions of global asymmetry of innovative-technological development are analyzed. The author defines directions of Ukrainian economy efficient development on the basis of innovations introduction with the purpose of raising competitiveness both on national and global levels.

Key words: globalization, innovation, competitiveness, competition, corporation, monopoly.

УДК 330.1

Радєва М.М.

д.е.н., професор кафедри менеджменту та публічного управління
Мелітопольський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету

Постановка проблеми. Зміни структури світової торгівлі останньої чверті ХХ ст., що виявилися через збільшення частки високотехнологічної і наукоємної продукції, значне зменшення частки товарів первинної обробки та сировини

роблять актуальним упровадження інновацій в організаційно-виробничу політику підприємства [11, с. 164–165]. В умовах трансформації виробничих систем на принципах концентрації виробництва та капіталу, галузевої та міжгалузевої

диверсифікації, зміщення конкуренції у виробничій сфері на конкуренцію у до- та післявиробничих сферах найважливішим чинником підвищення конкурентоспроможності стає інноваційний розвиток. Упровадження нововведень стає ключовим чинником ринкової конкуренції і дає змогу передовим корпораціям отримувати надприбутки від інтелектуальної ренти за рахунок монопольного використання інновацій [3, с. 25].

Розвиток системи виробництва під впливом науково-технічного прогресу був би неможливий без значних і довгострокових вкладень. Індустріальний розвиток суспільства відповідає логіці нагромадження капіталу. У цих умовах зростає роль корпорації як найперспективнішої організаційної форми підприємництва для забезпечення процесу нагромадження капіталу. Корпоративна форма інтеграції виробництва та капіталу забезпечує засвоєння нових, прогресивних технологій, досягнення росту маси і норми доходу на сукупний капітал та значне підвищення конкурентоспроможності. Обмежені фінансові, виробничі, кадрові ресурси малих та середніх підприємств стають перешкодою на шляху масштабних проектів на цих підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційно-циклічний характер економічного розвитку обґрунтовував Й. Шумпетер, який уважав поширення нововведень та економічне новаторство чинниками економічної динаміки. Вчений доводив провідну роль великих компаній, що забезпечують фінансування інновацій та виконують стабілізуючу функцію шляхом установаження жорстких цін, свідомого обмеження випуску продукції та патентного контролю як противаги нововведенням. На його думку, змінюються економічні механізми: місце індивідуалізму в підприємницькій діяльності з високим ступенем ризику посідає корпоративна організаційна бюрократія з технікою мобілізації приватних заощаджень. Учений визнав монополію найпотужнішим двигуном прогресу, що досягається великими корпораціями на монопольних та олігопольних ринках, а не дрібними підприємствами на ринку вільної конкуренції [16].

Ідеї Й. Шумпетера сприяли розробленню інституціоналістами «теорії великої корпорації» як основного ринкового агента (інституту), що формує власну економічну політику й здійснює довгострокову стратегію розвитку. А. Берлі та Г. Мінз монопольні процеси у корпоративній економіці розглядали як гальмо інноваційного розвитку через зниження рівня конкуренції, що призводить до послаблення стимулів упровадження нових технологій. П. Друкер уважав, що за технологічного-управлінського підходу пріоритетною формою власності стає інтелектуальна, яка визначає напрям та рівень розвитку суспільства [18].

Дж. Гелбрейт уважав корпорацію монополістичним об'єднанням, що викликано до життя науково-

технічним прогресом. Корпорація втілює у собі науково-технічний процес, є його породженням, водночас корпорація сама встановлює напрями й пріоритети розвитку науки та соціальний розвиток суспільства. Ринок дрібних підприємств учений оцінював як відмову від технічного прогресу.

Сучасна теорія корпоративної економіки Дж. Гелбрейта основана на принципі обмеженості інформації як економічного ресурсу та частковості знань кожної людини. Корпорації згуртовують відповідних фахівців (технократію) у техноструктуру, до якої від окремих особистостей переходить влада у великій і високоорганізованій корпорації. Відмовляючись від своїх довоєнних різко негативних поглядів на роль корпорації, починаючи з 50-х років учений стверджує, що метою техноструктури стає не тільки й не стільки максимізація прибутку, скільки сам процес зростання та зміцнення ринкових позицій корпорації, а як наслідок (а можливо, і первинна мета) – зміцнення влади самої техноструктури. Вирішальною тенденцією сучасної суспільної економіки вчений уважав зростання розмірів підприємства: корпорації досягають величезних розмірів і продовжують зростати. Засобами реалізації мети стають збільшення розміру компанії (довоєнна критика корпорації як монополії), мінімізація ризику за рахунок контролю над цінами, намагання замінити ринок плануванням (довоєнна критика втрати ринком у корпоративній економіці саморегулювальної функції). На думку Дж. Гелбрейта, виникає нове індустріальне суспільство – результат поєднання корпорації з державою [4].

Наприкінці 60-х років Д. Белл розробив концепцію «постіндустріального» суспільства, що визначає розвиток корпорації в напрямі використання інтелекту й інформації. Концепція постіндустріального та інформаційного суспільства Д. Белла і О. Тофлера екстраполює концепцію техноструктури на макрорівень. За цією теорією, макровлада в сучасному суспільстві переходить до науково-технічної інтелігенції. Д. Белл стверджував, що розвиток нових технологій змінить індустріальну корпоративну економіку на постіндустріальне суспільство знань. Учений обґрунтовував витіснення корпорації як соціального інституту університетами та дослідницькими центрами. Теорія «стадій суспільного розвитку» У. Ростоу – різновид теорії індустріального суспільства – визнала економічну систему США найвищою стадією суспільної еволюції, посилаючись на норму нагромадження, технічний рівень виробництва, рівень споживання. Ідеї технологічного детермінізму розвивали Ж. Фурастьє, Ф. Перру [17].

Нова інституціональна теорія розробила концепції постіндустріального суспільства, основу яких становлять знання та людський капітал як пріоритетний об'єкт інвестування, а сфери аналізу

виходять за межі ринкового господарства. Армен Алчіян припускав, що в основі розвитку корпорації лежать регулярні взаємопов'язані процеси змін у технології і організації, розуміння яких є центральною інтелектуальною проблемою теорії фірми. Дж. де В. Грааф зазначав, що трансформаційна функція суспільства відображає підсумовані технологічні знання людей, яких учений вважає остаточно зберігачами технологічних знань у будь-якому суспільстві. Сідней Дж. Вінтер наділяв саме фірми функцією зберігачів специфічного набору виробничих знань, що відрізняє цю фірму від інших, навіть зовні подібних [15].

В останнє десятиріччя західні та вітчизняні економісти, виявивши зворотну залежність між темпами науково-технічного прогресу та рівнем конкуренції, обґрунтували дію чинника науково-технічного прогресу на процеси створення корпорацій. Проведення науково-дослідних робіт для впровадження технічного вдосконалення потребує великих фінансових ресурсів, якими дрібні фірми не володіють. Навіть наявність необхідних капіталів не стимулює проведення досліджень в умовах досконалої конкуренції, оскільки відсутність бар'єрів на вході для інших фірм скорочує термін можливого отримання прибутку від технологічних удосконалень. Названі доводи використовують на підтримку процесів промислової концентрації виробництва на Заході та дістають підтримку серед українських учених. Вони заперечують неминучість занепаду корпоративної форми бізнесу й обґрунтовують перевагу прогресивної динаміки монопольного виробництва з використанням інновацій [15, с. 20].

В економічній науці теоретичне обґрунтування впровадження інновацій пов'язують із розвитком корпорації як форми організації економічних відносин, устанавлюючи взаємозв'язок між інформаційно-технологічними змінами на основі новацій та організаційною динамікою. У сучасних економічних працях сформовано методологічні підходи, що становлять наукову базу пошуку та вибору напрямів ефективного розвитку підприємства з використанням інновацій. Однак залишається низка дискусійних питань, що вимагають адекватної оцінки та теоретичного переосмислення передового міжнародного й національного досвіду у сфері підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі впровадження новацій.

Постановка завдання. Метою дослідження є пошук напрямів ефективного економічного розвитку на основі інновацій як ключового чинника забезпечення конкурентоспроможності економіки на національному і глобальному рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроможність створювати нові технології та високотехнологічні продукти, що відображає техноло-

гічний відрив від конкурентів, стає основною конкурентною перевагою [8, с. 58].

Зв'язок між наукою та технологіями укладається у декілька схем. Ідеальна конструкція «наука – технологічне знання – технологія» описує процес перетворення знань у конкретні нововведення. Другий підхід визнає можливість технологій ставати підґрунтям для осмислення фундаментальних закономірностей, коли наука не може негайно пояснити сутність технологічних процесів. Використання практичних новинок для здійснення теоретичних відкриттів відображає сутність третього підходу [10, с. 82].

У XXI ст. акцент із конкурентної боротьби зміщується на конкурентне існування підприємства. Інтенсивність змін у конкурентному середовищі робить недовговічною будь-яку конкурентну перевагу, тобто створення конкурентних переваг має бути поставлене на потік, інновації повинні змінювати одна одну, що досягається шляхом інтеграційних угод між суб'єктами економіки [18].

Науковці, аналізуючи проблеми інновацій, визначають три основних чинники ефективного впровадження інновацій: достатнє фінансування фундаментальних і прикладних досліджень; правове поле для захисту інтелектуальної власності; сприятливе середовище для малого та середнього бізнесу як найбільш сприятливого до нововведень. Сумнівність або щонайменше недостатність цієї моделі доводить феномен «європейського парадоксу». Країни ЄС, які забезпечують усі вказані чинники та знаходяться в авангарді фундаментальних досліджень, займають другорядні позиції після США, а з деяких напрямів і після Японії. Країни Західної Європа та США мають приблизний паритет у фінансуванні науки, створенні науково-технічних зон, захисту інтелектуальної власності, розвитку малого бізнесу, однак суттєво відрізняються за рівнем технологічного розвитку. Сфера корпоративного сектору розвиває та впливає на розвиток технологічного знання відповідно до конкурентного середовища, а сфера дії малого бізнесу адаптує наявні технологічні знання до конкурентного середовища та впроваджує технології. Технологічні знання нагромаджуються та реалізуються у вигляді нових технологій переважно крупними корпораціями, а їх недостатній розвиток у Європі може пояснити феномен «європейського парадоксу». Відсутність національних крупних корпорацій призводить до виведення інноваційних процесів за межі країни, коли академічні наукові знання трансформуються в технології іноземними корпораціями без жодного зиску для національних товаровиробників [10, с. 80–82].

Відбувається «дематеріалізація» ресурсів через актуалізацію нових сфер соціально-економічної діяльності. Конкурентна боротьба переноситься в раніше позаконкурентні сфери, напри-

клад інформаційний простір, людські ресурси. Науко- та інформаційномісткі відтворювальні системи відображають сучасне уявлення про багатство держави. Деякі автори пов'язують збільшення частки інтелектуально- та інформаційномісткої продукції у структурі експорту США з прагненням досягнення світового лідерства. Саме такі заходи, а не максимізація експорту стають елементами диверсифікованого інструментарію в рамках стратегії розвитку міжнародної торгівлі [13, с. 5–9].

Тенденція до дематеріалізації ресурсів стимулює потребу в нових формах концентрації ресурсів у ринковому процесі. Корпорації замикають стратегічно важливі технологічні цикли на своїх підприємствах, які контролюються корпоративним капіталом, але можуть бути розташовані за межами материнської країни.

Інформаційно-технологічні зміни призвели до появи нових форм конкурентної боротьби шляхом об'єднання підприємств у великі господарські комплекси, діяльність яких охоплює національний та наднаціональний простір. Водночас відбувається посилення конкуренції між світовими економічними центрами, державами та транснаціональними корпораціями та стає гострішою зовнішня конкуренція за частку національного ринку [11, с. 28].

Глобальна конкуренція ведеться між транснаціональними системами, що об'єднують національні системи освіти, накопичений капітал, організацію науки та підприємницькі і фінансові структури. Декілька таких систем, щільно взаємопов'язаних, формують ядро світової економічної системи, концентрують інтелектуальний, технічний, підприємницький і фінансовий потенціал та визначають глобальний економічний розвиток [8].

Корпорації виділяють на наукові програми, вкладають у розроблення передових технологій та науково-дослідницьку роботу значні кошти, якими національні держави просто не володіють. Досвід провідних закордонних країн виділяє два джерела

фінансування різних напрямів наукових досліджень у відношенні 20% – державні та 80% – корпоративні: фундаментальні дослідження, військові розробки, загальнонаціональні наукові програми утримуються за рахунок держави; комерційні дослідження фінансуються за рахунок корпоративного сектору [5, с. 30].

Формальне проголошення державного курсу на інноваційний розвиток не знаходить відображення в практиці діяльності підприємств. Частка вітчизняного бюджету, що виділяється на наукові розробки, неспроможна забезпечити фінансування наукових досліджень і розробок (НДР). У 2016 р. питома вага загального обсягу витрат на виконання НДР у ВВП становила 0,48%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16% [12, с. 56].

За даними 2015 р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,26%, Австрії – 3,07%, Данії – 3,03%, Фінляндії – 2,90%, Німеччині – 2,87%, Бельгії – 2,45%, Франції – 2,23%; меншою – у Кіпрі, Румунії, Латвії та Мальті (від 0,46% до 0,77%) [12, с. 56].

За даними Державного комітету статистики України, інноваційною діяльністю займалися у 2007 р. 1 472 підприємства, або 14,2% від загальної кількості. Ці показники дорівнювали у 2015 р. – 824 підприємства (17,3%), у 2016 р. – 834 підприємства (18,9%) [6, с. 8–9; 7; 12, с. 85, 90].

Змінюється структура інноваційно активних підприємств у розрізі регіонів. У 2007–2008 рр. більш активно здійснювали нововведення підприємства м. Києва, Харківської, Львівської, Івано-Франківської, Донецької областей [6, с. 8–9; 7]. У 2016 р. найбільше коштів витрачено підприємствами Дніпропетровської, Харківської, Вінницької областей та м. Києва [12, с. 83].

У 2007 р. понад 90% підприємств здійснювали інновації за рахунок власних коштів, обсяг яких

Таблиця 1

Кількість інноваційно активних підприємств

Показник	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2015	2016
Кількість підприємств, що займалися інноваціями, %	11,9	11,2	14,2	13,0	12,8	13,8	17,3	18,9
Підприємства, що впроваджували інновації, %	8,2	10,0	11,5	10,8	10,7	11,5	15,2	16,7
Загальна сума витрат, млн. грн.	5751,6	6160,0	10850,9	11994,2	7949,9	8045,5	13813,7	23229,5
у т. ч. за рахунок								
власних коштів	5045,4	5211,4	7999,6	7264,0	5169,4	4775,2	13427,0	22036,0
державного бюджету	28,1	114,4	144,8	336,9	127,0	87,0	55,1	179,0
іноземних інвесторів	157,9	176,2	321,8	115,4	1512,9	2411,4	58,6	23,4

Джерело: складено за [6, с. 8–9; 7; 12, с. 85, 90, 100–101]

становив майже три чверті загального обсягу витрат (81 090,2 тис. грн.). Кредити в тому ж році на суму 10 858 тис. грн. отримали 145 підприємств. Кошти іноземних інвесторів, обсяг яких становив 41 165 тис. грн. (30,3%), залучили 23 підприємства (у 2006 р.). Лише 44 підприємства отримали підтримку держбюджету (3000 тис. грн., або 2,2%) та 13 – місцевих бюджетів (їх сукупний обсяг становив 152,1 млн. грн., або 1,4%) [7]. У 2009 р. власні кошти залишалися переважним джерелом фінансування інновацій (60,6%), однак збільшилася частка кредитів майже вдвічі (на 83%) [6, с. 8–9].

У 2015–2016 рр. у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності частка власних коштів дорівнювала 97,2%, 94,9%; державного бюджету – 0,4%, 0,8%; місцевих бюджетів – 0,3%, 0,4%; вітчизняних інвесторів – 0,6%, 0,6%; іноземних інвесторів 0,4%, 0,1%; кредитів 0,8%, 2,7% інших джерел 0,3%, 0,4% відповідно [12, с. 90].

Протягом 2016 р. на інновації підприємства витратили 23,2 млрд. грн., у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 19,8 млрд. грн., на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,4 млрд. грн., на придбання існуючих знань від інших підприємств або організацій – 0,1 млрд. грн. та 0,9 млрд. грн. – на іншу інноваційну діяльність (у т. ч. на проектування, навчання, маркетинг тощо) [12, с. 83].

Основні чинники, які перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності: нестача власних коштів; великі витрати на нововведення; недостатня фінансова підтримка держави; високий економічний ризик; тривалий термін окупності нововведень; відсутність коштів у замовників. Менше заважають недосконалість законодавчої бази, відсутність попиту на продукцію, відсутність кваліфікованого персоналу, відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями, нестача інформації про ринки збуту, нестача інформації про нові технології.

Двигуном інноваційного розвитку виступає глобалізація. Противники визначають негативний вплив глобалізації на основний двигун прогресу – ринкову конкуренцію, яка під впливом глобалізації перетворюється на свою протилежність – глобальну монополію. Сильна конкуренція формує умови для її обмеження, а конфліктне протиставлення ринкових суб'єктів, кожний з яких має власну мету, породжує монополію. Корпорації самі створюють потенційний попит на нову продукцію, що розробляється на підприємстві, формуючи потребу і навіть традиції. Аргументацію неокласики щодо суспільної неефективності розміщення ресурсів за значної ринкової влади окремих фірм, що є прийнятною для стаціонарної економіки, спростовує чинник науково-технічного прогресу в динамічній економіці [18, с. 130].

Учені пов'язують конкурентоспроможність й інновації, визначаючи конкурентоспроможність країни як здатність генерувати та швидко опанувати наукові, технологічні, промислові, організаційні інновації. Нездатність досягти рівня міжнародної конкурентоспроможності віднімає шанси на виживання не тільки в окремих товаровиробників, а й у цілих країн. Товаровиробники знаходяться у безперервному пошуку способів протидії конкурентам, пристосовування до умов зовнішнього середовища та ефективного використання ресурсів.

Зростаючий тиск іноземної конкуренції внаслідок відкритості національних ринків, необхідність залучення до виробництва технологій та спеціалістів різних підприємств сприяє посиленню процесів інтеграції, кооперації та координації між національними підприємствами провідних західних країн. Виживання потребує від компанії постійного зростання через злиття та поглинання на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях. Глобалізація виступає чинником тотальної галузевої консолідації. Корпорації розвивають різні форми нецінової конкуренції, використовуючи конкурентні переваги технологічних та організаційних інновацій для підвищення конкурентоспроможності; слаборозвинуті країни можуть використовувати як конкурентні переваги лише дешеві природні ресурси та гранично дешеву робочу силу. Випереджальне створення інновацій вимагає колосальних затрат на НДДКР, що недоступні слаборозвиненим країнам [1, с. 68–72].

Нерівні фінансово-економічні потужності учасників господарського обміну нерідко змушують приймати «правила гри» сильніших учасників, поглиблюють асиметричність взаємозалежності між провідними корпораціями та слаборозвиненими країнами, збільшують нерівномірність соціально-економічного розвитку світу, що, своєю чергою, породжує нагромадження кризового потенціалу в міжнародній фінансовій та торговельній системах [5, с. 28].

Процеси «інтеграційного експансіонізму» з вираженою домінантністю метрополій забезпечують ефективний контроль над ресурсами та створення міжнародно-коопераційного простору, на базі якого розвивається масове та спеціалізоване виробництво [13, с. 10]. У міжнародних економічних ланцюжках (у системі міжнародного поділу праці на базі аутсорсингу) країни, що розвиваються, займають сектор масового виробництва стандартизованої продукції, тоді як у розвинутих країнах розташовуються НДДКР, науковість виробництва, банки [1, с. 68].

Переважають і практично єдиними напрямками інвестування корпорацій в економіку країн, що розвиваються, так звану «глобальну периферію», стають: а) виробництва, що обслуговують власні

потреби виробничої діяльності корпорації; б) виробництва, що не потребують значних інформаційних та висококваліфікованих людських ресурсів («стратегічно безплідне виробництво»); в) екологічно та технологічно шкідливі виробництва, що дає змогу заощадити кошти на заходи технологічної й екологічної безпеки та підтримку іміджу корпорації.

Колишні соціалістичні країни разом із країнами третього світу стають базами для розміщення зарубіжними корпораціями підприємств із найнижчими технологічним та організаційним рівнями. Ці країни втрачають можливість розвивати власні технології, розвивати конкурентоспроможність. Роль глобальної периферії, так званих «втрачених країн», зводиться до забезпечення умов піднесення високорозвинених країн.

Найважливішим ресурсом та обмежувальним чинником розвитку підприємства сьогодні є знання й інтелект, а не природні ресурси чи капітал. Зростає роль людського чинника в організації корпоративного виробництва. Країни, що нездатні забезпечити необхідний рівень освіти і кваліфікації, залишатимуться джерелом сировини та людського матеріалу для розвинутих корпорацій розвинутих країн, які концентрують глобальний інтелектуальний потенціал. Дослідження Г. Беккера, Т. Шульца, Дж. Мінкера доводять необхідність і ефективність великих інвестицій у людський капітал, що забезпечить значні прибутки корпораціям та суспільству. Саме Україна має чинник, що можна визначити як чинник конкурентних переваг – людський капітал, тобто висококваліфікованих працівників, які мають достатні знання для використання складних технологій та аналізу інформації, здатні до створення принципово нових технологій, високотехнологічних продуктів, нових форм виробництва і реалізації цих продуктів. Використання зниження ціни за рахунок зменшення заробітної плати як єдиного методу конкуренції українських корпорацій призводить до прямого розкрадання людського капіталу [9, с. 401].

Засобом протидії периферизації і деградації національної економіки України стає негайна переорієнтація на науково виважені програмно-цільові підходи до розвитку національної економіки. Основою формування напрямів конкурентної політики в Україні має стати максимальне сполучення усіх видів інновацій (техніко-технологічних, організаційних, структурних, інституційних), пріоритетний розвиток інформаційномістких виробництв – механізмом здобуття конкурентних переваг, а застосування й поширення «мета-технологій», ноу-хау – інструментом конкурентного прориву [13, с. 14].

Процеси розроблення й упровадження різних видів інновацій мають бути взаємопов'язані та взаємозалежні, здійснюватися на системній основі

максимального сполучення усіх видів інновацій. Неврахування системності впровадження інновацій, акцентування уваги на здійсненні організаційного та інституційного реформування породили, навпаки, антиінновації. У провідних країнах органічне поєднання усіх складників інновацій забезпечило системність розвитку.

«Інноваційне мислення» має стати доміантним у моделях управління конкурентоспроможністю для забезпечення технології «інноваційного прориву» як цілісної єдності матеріальних ресурсів, ідей та оригінальних управлінських рішень, побудованої за принципом «з огляду на те, що» (а не традиційним «для того, щоб»). Система управління з інноваційним модулем прориву до світового рівня конкурентоспроможності являє собою інтегровану єдність інформаційно-аналітичного контуру, який відповідає за визначення параметрів новизни нововведень; організаційного контуру, який забезпечує вибір напрямів прориву та визначення комплексу заходів реалізації; функціонального контуру, відповідального за реалізацію всіх етапів процесу інноваційного прориву. Найважливішим є прив'язка будь-якої моделі інноваційно-інвестиційного розвитку до реальності політичного буття, можливості реалізувати її [2, с. 11].

Домінуючим для України має стати шлях розвитку, що ґрунтується на використанні стратегії нарощування інноваційного потенціалу з урахуванням державних пріоритетів у сфері науково-технічного прогресу. Міжнародною практикою визначено три типи стратегій інноваційного розвитку: стратегія перенесення, що полягає у перенесенні й використанні досягнень зарубіжного науково-технічного потенціалу; стратегія запозичення, що передбачає освоєння виробництва високотехнологічної продукції інших країн шляхом використання власної дешевої робочої сили та наявного науково-технічного потенціалу; стратегія нарощування з використанням власного науково-технічного потенціалу, залученням іноземних учених і конструкторів, що забезпечує інтеграцію фундаментальної та прикладної науки. Відсутність значних фінансових ресурсів утрудняє реалізацію перших двох стратегій. Пріоритетом стає нарощування власного інноваційного потенціалу й розвиток власного інноваційного виробництва.

До основних стратегічних завдань у напрямку забезпечення інноваційного розвитку економіки України віднесемо: розвиток національної інноваційної системи та створення умов для її інтеграції з європейською та світовою інноваційними системами; сприяння створенню в Україні інвестиційного ринку, у тому числі через венчурне інвестування; фінансове забезпечення ефективного економічного стимулювання інноваційної діяльності; забезпечення розвитку інноваційного потенціалу регіонів; підвищення рівня інформа-

ційно-аналітичної, методичної, організаційної та іншої підтримки суб'єктів господарювання у сфері інноваційної діяльності; розроблення і реалізація заходів зі стимулювання політики реінвестування доходів, заохочення вкладення довгострокових фінансових інвестицій; ужиття заходів щодо сприяння інвестуванню, мобілізації інвестицій та проведення аналізу впливу інвестиційних процесів на національну економіку; розбудова ринкової інфраструктури, запровадження міжнародних стандартів обліку корпоративних прав інвесторів; сприяння розвитку інноваційної культури в суспільстві; формування бази даних інноваційних програм і проектів, міжнародних інноваційних програм і проектів; підвищення ефективності використання бюджетних коштів для здійснення заходів щодо розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні; забезпечення ефективності управління інституційним забезпеченням інноваційною діяльністю [14].

Висновки з проведеного дослідження. До основних чинників, що зумовлюють недостатній розвиток інноваційної діяльності, віднесемо: недосконалість законодавства в частині стимулювання з боку держави науково-технологічної та інноваційної діяльності; відсутність сформованої інноваційної інфраструктури, яка б із залученням промислового, банківського та торговельного капіталу поєднувала ланки «освіта – наука – виробництво»; відсутність системи стимулювального інноваційного пільгового оподаткування; високий економічний ризик залучення інвестицій до сфери високотехнологічного виробництва.

Розвиток економіки України на інноваційних засадах забезпечить створення конкурентоспроможного товару за рахунок ринкового підходу до організації інноваційної діяльності, капіталізації інтелектуальної вартості як механізму стимулювання суспільства до розширеного відтворення інтелектуального капіталу нації. До пріоритетних напрямів інноваційного розвитку віднесемо: нові технології у сфері сільського господарства, насамперед розвиток біотехнологій; модернізація транспортної інфраструктури, впровадження енергетичних та ресурсозберігаючих технологій, розвиток і використання альтернативних і відтворювальних джерел енергії; розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери; оновлення судно- і приладобудування з урахуванням спеціалізації окремих регіонів України.

Зусилля країни мають бути спрямовані на відтворення науково-технологічного потенціалу, стимулювання технологічного розвитку економіки, формування і підтримку розвитку інноваційного підприємницького середовища, формування і розвиток багаторівневої інноваційної інфраструктури, формування та реалізацію регіональної інноваційної політики.

Основні вектори розвитку економіки полягають у структурній перебудові економіки з переходом від сировинного виробництва до виробництва конкурентоспроможних товарів споживання; формуванні вітчизняного сектора інформаційно-індустріальних галузей, створених об'єднаннями корпоративних та малих підприємств. Необхідною умовою стабільного та динамічного економічного зростання є синтез систем управління конкурентоспроможністю з механізмами активної протидії впливу негативних зовнішніх чинників, що реалізується через поєднання дієвої конкурентної політики та системи антимонопольного захисту національної економіки.

Процеси регіональної і національної інтеграції країна має поєднувати із захистом внутрішнього ринку, підтримкою вітчизняних товаровиробників, «вироснуванням» власних корпорацій, здатних успішно конкурувати з транснаціональним капіталом. Альтернативою економічної і владної експансії глобальних іноземних корпорацій мають стати на основі розвитку національних корпорацій подальші процеси регіоналізації, вибір напрямку яких урахуватиме однаковий рівень економічного й інституційного розвитку країн як основний принцип формування інтеграційного об'єднання; тверезе оцінювання ролі допомоги з боку розвинутих країн світу та міжнародних економічних угруповань; остаточне позбавлення ілюзій щодо можливостей швидко вирішувати економічні проблеми.

Важливим напрямом подальшої наукової роботи має стати державна політика в галузі управління інноваціями на основі застосування галузевих принципів із забезпеченням відповідності заходів державного регулювання національній стратегії науково-технічного й інноваційного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2006. № 12(541). С. 68–72.
2. Геєць В.М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. *Економіка України*. 2015. № 1(638). С. 4–25.
3. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів. *Інноваційна Україна 2020* : національна доповідь / за ред. В.М. Геєця. Київ : НАН України, 2015. С. 22–35.
4. Гэлбррейт Дж.К. Экономические теории и цели общества. Москва : Прогресс, 1976. 406 с.
5. Економіка України в умовах глобалізації / М.П. Денисенко та ін. *Економіка та держава*. 2006. № 5. С. 28–31.
6. Звіт про діяльність Державного агентства України з інвестицій та інновацій за 2008 рік / Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій. URL : <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=549>.

7. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2007 році / Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій. URL : www.in.gov.ua/index.php?get=211.
8. Кіндзерський Ю. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 48–72.
9. Коломієць В.М. Природа людського капіталу та його роль в національній економіці. *Sozioökonomische und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung* / Hrsg. von Yu.V. Pasichnyk : kollektive Monographie in 2 Bänden, B. 1. Steyr : Shioda GmbH, 2018. P. 395–404.
10. Михайловська О. «Європейський парадокс» інноваційного розвитку: уроки для України. *Економіка України*. 2006. № 6. С. 80–85.
11. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Фомішин С.В. Світове господарство в умовах глобалізації : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2006. 200 с.
12. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. URL : [file:///C:/Users/МИГМУ2/AppData/Local/Temp/Rar\\$Dla0.065/zb_nayka_2016.pdf](file:///C:/Users/МИГМУ2/AppData/Local/Temp/Rar$Dla0.065/zb_nayka_2016.pdf).
13. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси. *Економіка України*. 2007. № 7. С. 4–14.
14. Радева М. Интеграция Украины в международное финансовое пространство: тенденции и перспективы. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*. 2016. № 48. S. 46–55.
15. Радева М. Институциональная основа развития экономики. *Трансформаційні процеси в економіці України: інституціональний контекст* : монографія / за заг. ред. М.М. Радевої. Мелітополь : Колор принт, 2018. С. 7–70.
16. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. Москва : ЭКСМО, 2007. 864 с.
17. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. N.Y. : Basic Books, 1973.
18. Radieva M. Institutional basis of corporate economy. *Sozioökonomische und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung*. / Hrsg. von Yu.V. Pasichnyk : kollektive Monographie in 2 Bänden, B. 1. Steyr : Shioda GmbH, 2018. P. 128–144.